

Til Kunnskapsdepartementet
postmottak@kd.dep.no

Saksbehandler: Janne Skei
Oslo, den 17. juni 2026

SAFO er en paraplyorganisasjon for Norges Handikapforbund (NHF), Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU), Norges Handikapforbunds Ungdom, Angstforeningen og Foreningen Norges Døvblinde (FNDB).

Vår felles visjon er likeverd og likestilling for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Organisasjonene samarbeider om å gjøre FN-konvensjonen om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne til en realitet i Norge.

«Endringer i opplæringsloven og privatskoleloven om adgang til å pålegge opplæring utenfor egen gruppe for en begrenset periode – Høringsuttalelse fra SAFO»

SAFO – Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner, arbeider for at menneskerettighetene til funksjonshemmede skal bli en realitet. Vårt grunnlag for høringsuttalelsen er at Lover, forskrifter og veiledning skal utformes i pakt med CRPD generelt og artikkel 24 i konvensjonen spesielt. Praksis må følge menneskerettighetene.

SAFO sine innspill oppsummert

- Funksjonshemmede som vises bort fra skolen som følge av utagerende adferd som er en følge av sin funksjonsnedsettelse, diskrimineres.
- En skole som utestenger, bidrar til ekskludering i arbeidslivet og i livet som voksen
- Lover og forskrifter som skal sikre nødvendig tilrettelegging og pålagt opplæring utenfor egen gruppe for en begrenset periode, bidrar ikke tilstrekkelig i kommunal praksis
- Kunnskapsdepartementet bør fokusere verktøy og strategier for en inkluderende skole heller enn mekanismer for bortvisning og ekskluderende praksis

Innledende kommentarer og direkte og indirekte diskriminering

I SAFO er vi opptatt av at det er barrierene i samfunnet som bidrar til ekskludering av funksjonshemmede og manglende inkludering, ikke variasjoner i individuelle forutsetninger og ressurser.

I artikkel 2 i CRPD presiseres at med diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne menes «*enhver forskjellsbehandling, utelukkelse eller innskrenkning på grunn av nedsatt funksjonsevne som har som **formål** eller **virkning** å begrense eller oppheve anerkjennelsen, nytelsen eller utøvelsen, på lik linje med ande, av alle menneskerettigheter og grunnleggende friheter på det politiske, økonomiske, sosiale, kulturelle, sivile eller et hvilket som helst annet område. Det omfatter alle former for diskriminering, herunder å bli nektet rimelig tilrettelegging*».

I den norske likestillings- og diskrimineringsloven sies det om indirekte diskriminering, at det inntreffer når personer med funksjonsnedsettelse «*kan komme systematisk dårligere ut som følge av strukturer, samfunnsordninger, regler eller **praksis** som slår uheldig ut i forhold til gruppen*¹.

I SAFO vil vi påpeke at Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven som gjaldt forbud mot direkte og indirekte diskriminering av funksjonshemmede, la til grunn en forskjellig vurdering av adferd som skyldes funksjonsnedsettelse og viljestyrt adferd.

*Departementet støtter utvalgets vurdering om at det er forskjell på atferd som skyldes nedsatt funksjonsevne og viljebestemt atferd. Dette vil blant annet kunne få konsekvenser for personer med Tourettes syndrom. Personer med denne funksjonsnedsettelsen kan ha ufrivillige rykninger og atferd som oppfattes som negativ av omgivelsene. I den grad atferd er et utslag av nedsatt funksjonsevne og ikke vilje, mener departementet at denne atferden må oppfattes som en del av funksjonsnedsettelsen.*²

Lovforslaget ble vedtatt i Stortinget uten endringer på dette området, og tolkningen er videreført i den nåværende likestillings- og diskrimineringsloven.

En del personer med funksjonsnedsettelse som påvirker kognisjon kan være sårbare i forhold til uforutsigbare og utrygge omgivelser. Dette kan gi seg varierende utslag hvor blant annet aggressiv adferd kan være en av flere konsekvenser. Som de fleste andre profiterer også disse personene på god tilrettelegging og kvalitetsmessig god og fagmessig god opplæring. «Positiv atferdsstøtte» (PAS) vil i mange tilfeller gi gode resultater. Negative omgivelser og lite tilrettelegging kan i forhold til andre elever, gi større avvik og til tider mer utagerende og forstyrrende adferd som følge av nedsatt funksjonsevne. Manglende tilrettelegging med utgangspunkt i individuelle behov blir derfor å betrakte som indirekte diskriminering som følge av funksjonsnedsettelse.

¹<https://www.regjeringen.no/contentassets/9d131f78614845d9ad0937c967b95da2/no/pdfs/otp200720080044000dddpdfs.pdf> - Ot.prp. nr. 44 2007–2008 Om lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven) – side 96, 2 kolonne, 5. avsnitt

²<https://www.regjeringen.no/contentassets/9d131f78614845d9ad0937c967b95da2/no/pdfs/otp200720080044000dddpdfs.pdf> Ot.prp. nr. 44 2007–2008 Om lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven) – side 92, 1 kolonne 3

Ekskludering og utestengelse i skolen gir ikke inkludering i arbeidslivet

På oppfordring og råd fra eksterne konsulenter som gir råd, gjennomfører en rekke norske kommuner innsparinger i undervisningssektoren. Mantraet fra konsulentene er færrest mulig personale på flest mulig elever, og at kvaliteten kan opprettholdes med færre ansatte, samt at økte utgifter i skolesektoren ikke bidrar til bedre resultater. Dette predikes samtidig som vi ser et økende omfang av skolevegring (estimert til 3,6%³), økende bruk av hjemmeskole (nesten 4-dobling på 10 år)⁴ og spesialskoler⁵.

Skolenorge trenger mer ikke mindre

I SAFO er vi uenige. Trivsel, oppfølging, tilrettelegging og inkludering bidrar positivt og effekten gir resultater på lang sikt, blant annet i form av økt yrkesdeltakelse og et bedre voksenliv. I en studie fra SSB (2023) om kommunenes pengebruk på grunnskolen og elevenes utfall som voksne, konkluderes følgende: «*Studien viser at gutter som opplever økt ressursbruk i grunnskolen får høyere inntekt som voksne. Videre tyder resultatene på at gutter som mottar økt ressursbruk også fullfører flere år med utdanning og har større sannsynlighet for å stifte familie i voksen alder. Effektene er størst for barn fra lavinntektsfamilier*»⁶.

Kunnskapsdepartementet skriver selv i høringsnotatet at:

«Samtidig vet vi at bortvisning er forbundet med svakere skoleresultater, økt risiko for frafall og økt sannsynlighet for vold og andre typer problematferd på lengre sikt. Opplevelse av utenforskap kan svekke både faglig og sosial utvikling, og kan ha negative effekter på elevens selvbilde og motivasjon».

Frem til 2023 økte andelen unge uføre og er nå på rundt 2,6% av alle landets 18-29 åringer. Flere faller ut av skolen og flere faller ut av arbeidsmarkedet. Med utgangspunkt i denne samfunnstrenden, velger Kunnskapsdepartementet å fokusere på hvordan man ytterligere skal ekskludere barn og unge som allerede sliter i en skole, som i mange tilfeller ikke makter å inkludere og legge til rette for mangfoldet av elever med varierende ressurser og for noen, individuelle begrensninger som følge av funksjonsnedsettelse. Departementets fokus burde være «hvordan kan vi sikre at alle får tilgang til en skole som bidrar til faglig og sosial

³ <https://psykiskhelse.no/kunnskap/diagnoser-helseplager/skolevegring/> - Rådet for psykisk helse, hentet den 27. mai 2026

⁴ Økt bruk av hjemmeskole, <https://www.nrk.no/ostfold/antall-barn-med-hjemmeundervisning-oket-kraftig-i-norge-1.17648602> - NRK Østfold

⁵ <https://www.utdanningsnytt.no/barneskole-elever-gsi/stadig-flere-barneskoleelever-gar-pa-spesialskole/425996> - Utdanningsnytt - Stadig flere elever går på spesialskole, publisert 15.12.2024 – Lastet ned 27.5 2026

⁶ <https://www.ssb.no/offentlig-sektor/kommunale-finanser/artikler/kommunenes-pengebruk-pa-grunnskolen-og-elevenes-utfall-som-voksne> lastet ned 27. mai 2026 – Kommunenes pengebruk på grunnskolen og elevenes utfall som voksne – 2023

utvikling – ikke hvordan skal vi ekskludere elevene som bidrar til utrygghet og dårlig læringsmiljø ved hjelp av kortvarig bortvisning – eller dersom det ikke hjelper, permanent skolebytte. Dagens «trøbbelmakere» kan bli morgendagens samfunnsstøtter gitt tilgang på nødvendige ressurser og inkluderende undervisning som bidrag for faglig og sosial utvikling. Verktøyene ligger i god tilrettelegging og kvalitet og kvantitet i skolens organisering og tilgang på ressurser.

Lov og forskrifter kontra kommunal praksis- Lovgivers intensjoner undergraves

Kunnskapsdepartementet understreker gjennom høringsnotatet at bortvisning kun skal benyttes som virkemiddel og verktøy når alle andre virkemiddel er prøvd ut og nødvendige tiltak ikke virker. Det understrekes at lov og forskrifter forplikter kommunene og skoleeiere til god tilrettelegging, og at dette skal sikre at bortvisning ikke benyttes utover når det vil være absolutt nødvendig.

Departementet mener også at vurdering og vedtak skal delegeres til skoleeier, og at dette skal kunne gjennomføres uten aksept fra eleven og dennes pårørende. I aktuelle tilfeller skal vurderingene og beslutningen kunne overlates til skolens rektor.

SAFO følger departementets vurdering om at lover, forskrifter, veiledninger og normer/standarder gir gode juridiske og pedagogiske pålegg og råd for hvordan tilrettelegging bør og kan gjennomføres. Imidlertid, SAFO sitter med erfaringer om at **praksis i skolenorge ikke alltid oppfyller lovgivers intensjoner**. Kommunal økonomi, en hektisk og til tider stressende skolehverdag, pedagogisk personal som står i spagat mellom krav, ønsker fra foreldre, elever, skoleledelse, egne og andres vurderinger, vil til tider kjenne på kroppen at å sende bort «trøblete» elever, gir lette i trykket for en periode. Energien og engasjementet som kreves for å jobbe konstruktivt med tiltak og tilrettelegging kan til tider kjennes uoverkommelig. Og uten strukturer, systemer og ressurser for råd og støtte, kan veien bli kort til skolens rektor for vedtak om 4 ukers bortvisning. I SAFO mener vi at fokus bør rettes mot gode løsninger og nasjonale systemer som kan bidra til å serve kommuner med nødvendige øremerkede ressurser og lettvinntilgang på kunnskap og praktisk veiledning.

God praksis – eksempel til etterfølgelse

Å lære av dei beste – 13 råd frå Nossebro skola i Essunga kommun

I løpet av eit par år gjennomførde Nossebro skola ein snuoperasjon, frå den nest dårlegaste til den neste beste skulen i Sverige. Sogn regionråd drog for å lære.⁷

I et prosjekt fra 2007 og frem til 2010, 2011 ble det gjennomført et prosjekt i Essunga kommune i Sverige som ga en mer positiv utvikling i skolen. Utgangspunktet var en ny spesialpedagog i 2005, som ble overlatt en liten gruppe på 5 elever. Gruppen vokste raskt, og ble til en egen avdeling kalt Oasen med 60 elever på det meste. Autister, Dyslektikere, innvandrere, elever med sosiale problemer, de ble alle plukket ut.

Prosjektets ide var en målsetning og inkludering og at nødvendig tilrettelegging skulle skje i klasserommet og ikke i spesielle grupper. Resultatene ble over all forventning og i løpet av 2 år snudde trenden fullstendig. I 2014 dro en delegasjon fra Sogn på studietur til Essunga. Lærdommen ble oppsummert i 13 punkter fra delegasjonen.

1. Kartlegge virksomheten og gjennomføre en grundig pedagogisk analyse
2. Insitament for forandring
3. Utfordre synlige og usynlige tradisjoner
4. Ressurser og anvendelse av ressurser
5. Prosessoppfølging og følgeforskning
6. Komplementære kompetanser (fagkompetanse, fagdidaktiske kompetanse og spesialpedagogisk kompetanse)
7. Aktoritativt lederskap (tydelig struktur og god relasjonsbygging)
8. Arbeidslag ad hoc
9. Forskningstilknytning og vitenskapelig forankring
10. Langsiktig kompetanseutvikling
11. Spesialpedagogisk undervisning som en naturlig del og nært knyttet til ordinær undervisning
12. Utviklingsarbeid som naturlig del av pålagt arbeid, ikke på toppen av alt annet
13. Tverrfaglig og tverretatlig samarbeid, for å utnytte samlede ressurser i kommunen⁸

Fra 2014 er faglige resultater i gjennomsnitt redusert, fra nest best til litt over gjennomsnittet. Allikevel er dette langt bedre enn utgangspunktet. SAFO finner ingen undersøkelse av hvorfor effektene er redusert, men Claes Niholm ved Uppsala Universitet legger frem to hypoteser, den ene om tap av ildsjeler og hypotese nummer to gjelder at man muligens i de første årene av prosjektet gjorde noe som man ikke lenger gjør. Han etterlyser longitudinelle studier.

⁷ Sognaregionen: Hentet fra nettet 17.6.2026 - <https://www.sognaregionen.no/aa-laere-av-dei-beste-13-raad-fraa-nossebro-skola-i-essunga-kommun.5439611-159325.html>

⁸ <https://img7.custompublish.com/getfile.php/2564507.1687.wcpfwavuwg/Notat%2Bfr%C3%A5%2BMarit%2BMj%C3%B8s%2Bstudietur%2Bfebruar%2B2014%2BNossebro%2Bskola.pdf?return=www.sognaregionen.no> 13 Råd for et fremgangsrikt forandringsarbeid – Fra studietur til Essunga kommune i Sverige

Resultatene fra Essunga fikk imidlertid andre kommuner i Sverige til å ta grep. I 2025 har man gjort nye steg i Essunga for trygghet og trivsel. Satsningsområdet «Be a hero» er et strukturert opplegg for å skape et enda tryggere skolemiljø der også elevene inkluderes i løsningene⁹

I Erasmus-prosjektet «Organisering av tilretteleggelse av støtte til inkluderende opplæring, ledet av European Agency for Special Needs and Inclusive Education (EA) fra 2011 til 2013, tok man for seg følgende nøkkeltema:

Hvordan er formidling i inkluderende miljøer i den obligatoriske skolen organisert for å kunne møte behovene til elever som har nedsatt funksjonsevne under FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (UNCRPD – De forente nasjoner, 2006)

I rapporten var Essunga kommunes praksis et av studiene sammen med prosjekter i Wien, Flensburg, Ljubljana og Valletta. Det ble lagt frem flere viktige momenter for inkludering hvor det å styrke kapasiteten til ordinære skoler var en av 5 viktige faktorer¹⁰. Å se på inkludering som et kvalitetsproblem, organisering av tilretteleggelse og støtte i ordinære miljøer, samarbeid og skapning av nettverk samt finansiering og ressurser var de 4 andre.

Avslutning

SAFO mener at skolenorge generelt og Kunnskapsdepartementet spesielt, bør legge større vekt på å sikre en inkluderende skole i praksis i kommunenorge, og mindre grad gi etter for ekskluderende holdninger og skrik etter virkemidler som stenger ute elever som allerede sliter. Vi oppfordrer til å fokusere de gode eksemplene som viser at inkludering bidrar positivt både faglig og sosialt. I andre enden av skolegangen gir det voksne borgere som bidrar positivt og aktivt i arbeidslivet og samfunnsutviklingen.

SAFO støtter høringsutkastene fra våre medlemsorganisasjoner

SAFO vil avslutningsvis legge til at vi også støtter høringsinnspillene fra alle våre medlemsorganisasjoner Norges Handikapforbund (NHF), Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU), Foreningen Norges Døvblinde (FNDB) og Norges Handikapforbunds Ungdom (NHFU).

Med vennlig hilsen

Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner - SAFO

Tove-Linnea Brandvik
Styreleder

Janne Skei
Daglig leder

⁹ <https://www.essunga.se/om-webbplatsen/nyhetsarkiv/nyhetsarkiv/2025-03-06-nytt-steg-i-arbetet-for-trygghet-och-trivsel-i-skolan.html> Fra sidene til Essunga kommune

¹⁰ European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2014. Organisering av tilretteleggelse av støtte til inkluderende opplæring – Sammendragsrapport. Odense, Danmark: European Agency for Special Needs and Inclusive Education - https://www.european-agency.org/sites/default/files/OoPSummaryReport_NO.pdf

A Angstforeningen